

Łukasz Plata¹
Instytut Nauk Teologicznych
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Narzędzia nowej ewangelizacji Kościoła w Polsce

[Tools of the New Evangelization of the Church in Poland]

Streszczenie: W niniejszym artykule autor podjął refleksję nad narzędziami nowej ewangelizacji Kościoła w Polsce. Na wstępie doprecyzował pojęcie nowej ewangelizacji i nakreślił różnice terminologiczne związane z tą problematyką. Wskazał na zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania, w jakich sytuuje się Kościół w Polsce oraz określił adresatów, do których trzeba dotrzeć z orędziem ewangelicznym. Uwzględniając zawarte w artykule fakty, przedstawił narzędzia nowej ewangelizacji, które w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości są wykorzystywane w Kościele w Polsce.

Summary: In this article, the author reflected on the tools of the new evangelization of the Church in Poland. The author first clarified the very concept of the new evangelization and outlined the terminological differences related to this issue. He went on to point out the external and internal conditions in which the Church in Poland finds itself, and defined the addressees to whom the Gospel message needs to reach. Then, taking into account the facts contained in the article, the author presented the tools of the new evangelization, which in the dynamically changing reality are used in the Church in Poland.

Słowa kluczowe: nowa ewangelizacja; kościół; sekularyzacja; narzędzia nowej ewangelizacji; duszpasterstwo.

Keywords: new evangelization; church; secularization; tools of the new evangelization; pastoral care.

Współczesny człowiek doświadcza wielu zagrożeń zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i globalnym. Ta sytuacja skłania, aby korzystać z nowych miejsc i sposobów, w których można zwiastować Chrystusa i zaprezentować wartości chrześcijańskiego życia (Jan Paweł II, 1995, s. 100).

¹ Łukasz Plata, Katedra Teologii Moralnej Fundamentalnej i Ekumenicznej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, al. Unii Lubelskiej 15, 20-108 Lublin, zdubik404@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9634-0012>.

Pojawianie się nowych „areopagów” współczesnej cywilizacji i kultury niejako zmusza Kościół oraz duchowieństwo, aby przełamywać stare schematy oraz przyzwyczajenia i otwierając się na działanie Ducha Świętego, szukać nowych sposobów wychodzenia do ludzi oraz nowych sposobów głoszenia im Słowa Bożego (RFIS 171, 182). Wielokrotnie zachęcał do tego Jan Paweł II, tworząc podwaliny nowego paradygmatu w ewangelizacji. W *Novo millennio ineunte* Papież wzywał, aby „karmić się słowem i być «sługami Słowa» w dziele ewangelizacji” (NMI 40). Zwłaszcza w sytuacji, „która staje się coraz trudniejsza i bardziej zróżnicowana w związku z globalizacją oraz powstawaniem nowych i zmiennych współzależności między narodami i kulturami [...] trzeba na nowo rozniecić w sobie pierwotną gorliwość i pozwolić, aby udzielił się nam zapał apostołskiego przepowiadania, jakie wzięło początek z Pięćdziesiątnicy” (NMI 40).

Zatem, aby inspirować do ewangelizacji, należy ukazywać potencjał Kościoła, ukryty w gorliwej pracy duchowieństwa, osób świeckich oraz w podejmowanych inicjatywach. Stąd w niniejszym artykule zostaną przedstawione wybrane narzędzia nowej ewangelizacji, które w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości „zewnątrzkościelnej” i „wewnątrzkościelnej”, już są wykorzystywane w Polsce i mogą być jeszcze bardziej dowartościowane.

1. Terminologia: ewangelizacja vs nowa ewangelizacja

Głoszenie Ewangelii wszystkim ludziom jest pierwszorzędnym zadaniem Kościoła, bowiem jak podkreślił Paweł VI w *Evangelii nuntiandi*: „Kościół jest dla ewangelizacji, czyli po to, aby głosił i nauczał Słowa Bożego, ażeby przez nie dochodził do nas dar łaski, żeby grzesznicy jednali się z Bogiem” (EN 14). Termin ewangelizacja stał się zatem nowym imieniem wszelkiej działalności apostołskiej, czytelnym i uniwersalnym pojęciem określającym zasadniczą misję Kościoła (Jeżyna K., 2002, s. 25)².

W zależności od okoliczności ewangelizacja przyjmuje jedną z trzech form jako: działalność misyjna *ad gentes* – wobec ludzi, którzy nie znają Chrystusa i jego Ewangelii, działalność duszpasterska wobec tych, którzy trwają w Kościele i czują się zobowiązani do misji oraz nowa ewangelizacja

² Krzysztof Jeżyna (2002, s. 25) zauważa, że: „W okresie przedsoborowym termin ewangelizacja był używany rzadko i niechętnie, dopiero Sobór Watykański II dokonał przełomu, choć używa tego terminu w znaczeniu uniwersalnym, bez dokładniejszego definiowania tego pojęcia. Sobór Watykański II mówi o ewangelizacji przede wszystkim w czterech dokumentach: w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*; w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*; w Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*; w Dekrecie o działalności misyjnej *Ad gentes divinitus*.”

wobec tych, którzy pozornie znają Chrystusa, ale żyją daleko od Niego i Jego Kościoła (TMA 21). Nowa ewangelizacja zrodziła się w sytuacji, w której „całe kraje i narody, w których niegdyś religia i życie chrześcijańskie kwitły i dały początek wspólnocie wiary żywej i dynamicznej, dzisiaj wystawione są na ciężką próbę, a niekiedy podlegają procesowi radykalnych przemian wskutek szerszego zobojętnienia religijnego, sekularyzmu i ateizmu [...] i hołdują zasadzie: «żyć tak, jak gdyby Bóg nie istniał»” (ChL 34).

W opinii wielu teologów samo pojęcie nowej ewangelizacji sformułował Jan Paweł II, który w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski, w Mogile-Nowej Hucie 9 czerwca 1979 r. po raz pierwszy użył tego określenia. Podczas homilii Ojciec Święty stwierdził, że „od krzyża w Nowej Hucie zaczęła się nowa ewangelizacja: ewangelizacja drugiego Millenium” (Jan Paweł II, 1979, s. 195). Można zatem przyjąć, że od tego czasu termin „nowa ewangelizacja” był używany coraz częściej przez Jana Pawła II na określenie nowego programu pracy duszpasterskiej Kościoła, który zawsze podejmuje misję ewangelizacyjną, uwzględniając uwarunkowania danego okresu historii. Podczas pielgrzymek do Polski za każdym razem Papież wzywał do odnowy form duszpasterstwa, stosownych na potrzeby nowej ewangelizacji (Jeżyna K., 2002, s. 31).

W czasie trzeciej pielgrzymki do Polski (14 czerwca 1987 r.) na placu Defilad w Warszawie, błogosławiąc krzyże misyjne i misjonarzy, powiedział: „Kościół cały jest misyjny! Cały i wszędzie. Wy wszyscy, którzy nie podejmujecie pracy na terenach misyjnych – nie zapominajcie, że nasza własna polska Ojczyzna wciąż potrzebuje nowej ewangelizacji. Podobnie jak cała chrześcijańska Europa. Po setkach lat – i tysiącach – wciąż na nowo! Cała Europa stała się kontynentem nowego wyzwania dla ewangelii. I Polska też” (Jan Paweł II, 1987, s. 174).

Jan Paweł II miał świadomość, że Kościół musi nieustannie aktualizować narzędzia, dzięki którym może docierać z orędziem Ewangelii do współczesnego człowieka. Potrzeba nowej ewangelizacji wynika bowiem z nowych sytuacji społecznych i uwarunkowań kulturowych, nowych wyzwań i zagrożeń, ale także z nowych szans, metod, narzędzi i możliwości głoszenia Słowa Bożego (RM 37). Dlatego chcąc wskazać narzędzia nowej ewangelizacji Kościoła w Polsce, trzeba najpierw nakreślić kontekst sytuacyjny, w którym podejmuje się misję ewangelizacyjną oraz określić adresatów.

2. Kontekst „zewnętrzkościelny” dla nowej ewangelizacji w Polsce

Sytuacja, w jakiej Kościół prowadzi dzisiaj ewangelizację, z pewnością nie należy do łatwych. W społeczeństwach i kulturach, które wydawały się d wieków przeniknięte Ewangelią, pojawiło się dystansowanie od wiary oraz od zasad i wartości etycznych (VS 106). Coraz więcej chrześcijan traci „wrażliwość na obiektywną i integralną naukę wiary, wybierając w sposób subiektywny to, co się podoba, co odpowiada osobistemu doświadczeniu i nie wymaga zmiany własnych przyzwyczajzeń” (PDV 7). Zauważa się, iż bardzo szybko Kościół znalazł się w wirze nowych przekształceń kulturowych i obyczajowych, szczególnie na zachodzie Europy. Rewolucja seksualna, powstanie feminizmu, przyśpieszone tempo życia dotknęły prawie wszystkich mieszkańców zachodniej części świata, wprowadzając ogromne zmiany szczególnie w rodzinach (Fukuyama F., 2000, s. 42–44). Osłabienie więzi rodzinnych jako instytucji społecznej, które postępowało przez ostatnie lata, uległo gwałtownemu przyśpieszeniu. Zmiany, które zaszły w rodzinach krajów zachodnich, a które ujęte są w statystykach, pokazują, że w większości krajów Europy spadła liczba małżeństw i narodzin, zaś wzrosła gwałtownie liczba rozwodów (Fukuyama F., 2000, s. 42–44). Ponadto coraz częściej można spotkać różne typy tzw. związków kohabitacyjnych oraz związki homoseksualne, które usiłuje się stawiać na równi z rodziną albo wręcz zastępować ją nimi. Powoduje to upadek wszelkich autorytetów i prowadzi do demoralizacji rodzącej dewiacje i patologie życia społecznego (Stuła-Topolska M., 2011, s. 13).

Owoce tych przemian w społeczeństwach jest pojawienie się coraz większej subiektywizacji w wyznawaniu wiary, otwartość na nowe doświadczenia religijne, traktowanie religii tylko jako metody zaspokojenia swoich potrzeb religijnych. Niektórzy obrazowo określają tę sytuację mianem supermarketyzacji kultury (Tyrała R., 2009, s. 13)³. Prowadzi to do zaniku masowej identyfikacji z Kościołem, ponieważ ten nie zaspokaja wszystkich subiektywnych potrzeb (Szmulewicz H., 2007, s. 51). W konsekwencji wśród chrześcijan, którzy zostali w Kościele, pojawiają się wątpliwości w przemieniającą moc religii. Zwątpienie to sprawiło, że w wielu miejscach Europy to nie Kościół ewangelizuje społeczeństwo, uzdrawiając jego kulturę, ale niechrześcijańskie społeczeństwo kształtuje Kościół według swoich zasad i poglądów (Michalik A., 1997, s. 81).

³ Radosław Tyrała (2009, s. 13) zauważa, że zarówno religijność, jak i niereligijność społeczeństw ponowoczesnych podlega procesom pluralizacji i prywatyzacji. Pluralizacji, gdyż w miarę postępów modernizacji zwiększa się dostępna paleta światopoglądów i ideologii. Natomiast prywatyzacja przejawia się w relatywizacji doktryny religijnej, selektywnym stosunku do dogmatów i w synkretyzmie ideowym.

Można zauważyć, że urzeczywistnia się to, przed czym przestrzegał Benedykt XVI: „Na szerokich połaciach ziemi wierze grozi, że zgaśnie jak niepodsycany płomień. Stoimy w obliczu głębokiego kryzysu wiary i utraty zmysłu religijnego, co stanowi dla dzisiejszego Kościoła największe wyzwanie” (Benedykt XVI, *Priorytetem jest odnowa wiary*, online). Ewangelia musi bowiem dotrzeć do zupełnie „nowego” świata, który przeszedł na kilku płaszczyznach prawdziwą rewolucję. Ta rewolucja związana jest przede wszystkim z globalizacją oraz rozwojem szeroko rozumianej informatyki.

Globalizacja na poziomie gospodarczym, finansowym i kulturowym została opisana przez Benedykta XVI w *Caritas in veritate* jako „eksplozja wzajemnej zależności planetarnej” (CV 56). Pewne problemy, fakty i zjawiska nabierają takich cech, że muszą być brane pod uwagę przez wszystkie państwa w świecie. W wyniku globalizacji granice terytorialne powoli zacierają się zacierać, tracić znaczenie, zmniejsza się rola tradycji, a nasilają migracje. Te procesy jeszcze bardziej wzmacniają rozwój informatyki, „która wkroczyła w erę cyfryzacji, znosząc granice czasu i przestrzeni oraz tworząc nowy rodzaj społeczeństwa cyfrowego, żyjącego w stanie ciągłej, wzajemnej konwersacji” (Dominique Rey, 2014, s. 18).

W kontekście globalizacji oraz cyfryzacji zauważa się, że ubóstwo moralne i duchowe, jakie dotknęło poszczególne kraje Europy Zachodniej, wpłynęło także na stan wiary i moralności w Polsce. W atmosferze masowej sekularyzacji, mobilności geograficznej, mieszania się kultur i populacji oraz przewagi modeli konsumpcyjnych na rynku i w mediach, również w Polsce rozpoczął się nowy rozdział chrześcijaństwa. Krajobraz kościelny w Polsce zmienia się bardzo szybko i stale.

3. Kontekst „wewnątrzkościelny” dla nowej ewangelizacji w Polsce

Wyzwania, z którymi przed kilkoma laty zmagaly się kraje Europy Zachodniej, dotknęły także Kościół w Polsce. Zauważa się, że wskutek zewnętrznych przemian społeczno-kulturowych, także i tu zauważalny jest potrójny kryzys: po pierwsze, dotyczy on poziomu komunikacji, gdyż wielu chrześcijan uważa wiarę chrześcijańską za niedostosowaną do obecnej rzeczywistości, przestarzałą i nieprzystępną dla współczesnego człowieka; po drugie, poziomu atrakcyjności, co się wyraża w takich stwierdzeniach, jak „nuda”, „średniowiecze”, „cierpiętnictwo”, „oderwanie od rzeczywistości” i po trzecie, coraz mocniej obecny jest najdotkliwszy kryzys, ponieważ dotyczy wiarygodności. Jego źródłem są różnego rodzaju skandale obyczajowe, które – jak się wydaje – nie były i nie są należycie rozwiązywane (Rey D.,

2014, s. 19). Stąd tak często wizerunek Kościoła i obraz kapłana w mediach bywają dość odpychające. Newsy dotyczące kapłanów powiązanych z tego typu nadużyciami zazwyczaj zrównuje się z newsami o Kościele, ponieważ zarówno dziennikarze, jak i odbiorcy zwykle utożsamiają obie te rzeczywistości (Przybysz M., 2015, s. 315–316).

Wewnętrzne kryzysy bez wątpienia utrudniają przekaz Ewangelii i wskazują na pilną potrzebę nowego głoszenia wiary w kontekście sekularyzmu, relatywizmu i medialno-wizerunkowego kryzysu Kościoła w Polsce. Jednak nie są one jedynym wyzwaniem dla nowej ewangelizacji. Analizując kontekst „wewnątrzkościelny”, można zauważyć, że samo pojęcie „nowa ewangelizacja” funkcjonuje jako duszpasterski slogan, odmieniane przez wszystkie przypadki nawoływanie. Wciąż wielu teologów, duszpasterzy czy katechetów nie ma wystarczającej wiedzy, aby odpowiedzieć na pytania, czym jest nowa ewangelizacja, jak należy ją rozumieć i czym różni się od dotychczasowego duszpasterstwa i prowadzonej dotąd ewangelizacji (Zborowski M., 2020, s. 57).

Pojęcie „nowa ewangelizacja” jest przez niektórych teologów i duszpasterzy zawężane (Jeżyna K., 2002, s. 39) i kojarzone z powstaniem pewnego konkretnego ruchu wewnątrz Kościoła, np. ze Szkołami Nowej Ewangelizacji. To rodzi w wielu wspólnotach chrześcijańskich przeświadczenie, że są one zwolnione z podejmowania wyzwań nowej ewangelizacji i że mają prawo bagatelizować wymagania wiary oraz ograniczać się, poza swymi tradycyjnymi praktykami duszpasterskimi, do jakichś drugoplanowych działań na rzecz Kościoła (Rey D., 2014, s. 26–27). W konsekwencji rodzi to pewne napięcia i prowadzi do kształtowania się dwóch skrajnych postaw. Jakich? Jedni na fali entuzjazmu chcą wszystko nazywać nową ewangelizacją. Można zauważyć, że istnieją wspólnoty, które całą swoją działalność opierają głównie na organizowaniu akcji, różnorodnych projektów i wydarzeń. Wszystko jest organizowane w duchu nowej ewangelizacji. Druga grupa osób zaprzecza potrzebie istnienia „nowej” ewangelizacji. Są to zazwyczaj zwolennicy tradycyjnych form duszpasterskich, którzy za wszelką cenę starają się, aby utrzymać w Kościele *status quo* (Zborowski M., 2020, s. 57). Często po prostu słyszymy: „U nas w parafii zawsze tak było...” lub „U nas w parafii nigdy tak nie było...”. Sceptycy wobec nowej ewangelizacji starają się być samowystarczalni i odrzucają każdą krytyczną lub zewnętrzną próbę wprowadzenia zmian. Tymczasem, jak zauważa José H. Prado Flores (2013, s. 23), „aby móc realizować założenia nowej ewangelizacji, należy być otwartym na zmianę; natomiast by w ogóle otworzyć się na zmianę, trzeba wcześniej zaakceptować fakt, że się jej potrzebuje i doświadczać pewnego rodzaju niezadowolenia, a nawet frustracji”.

Wydaje się, iż skrajne stanowiska wobec zagadnienia nowej ewangelizacji, mają za podstawę niezrozumienie istoty teologicznej tej rzeczywistości (Zborowski M., 2020, s. 57). Przyczyny tego stanu rzeczy być może tkwią także w tzw. polskim klerykalizmie, który oznacza pokusę władzy, panowania i kontroli nad ludźmi, wspólnotą i parafią. Tenże klerykalizm objawia się wielką nieufnością zwłaszcza do osób świeckich w Kościele, które zazwyczaj są bardziej zaangażowane w dzieło nowej ewangelizacji. Jedną z negatywnych konsekwencji klerykalizmu jest wyrzucenie nowej ewangelizacji poza zwykłe duszpasterstwo Kościoła. Niestety, strach przed utratą kontroli sprawia, że wielu kapłanów woli zapewnić opiekę paliatywną umierającym wspólnotom, niż otworzyć się na zewnętrzne inicjatywy (Rey D., 2014, s. 48–50).

Uwzględniając „wewnątrzkościelny” kontekst, trzeba zauważyć jeszcze jedną zależność. W praktyce założenia nowej ewangelizacji realizują zazwyczaj posoborowe ruchy, stowarzyszenia i wspólnoty, takie jak: Ruch Światło-Życie, Odnowa Charyzmatyczna, Neokatechumenat i Szkoły Nowej Ewangelizacji, czyli środowiska, które dysponują programem ewangelizacji i formacji ewangelizatorów. Z badań przeprowadzonych w Kościele w Polsce wynika, że ruchy te i wspólnoty w miarę łatwo rozwijają się w środowisku miejskim. Natomiast w wiejskich parafiach obserwuje się rozwój ruchów tradycyjnych, takich jak: Akcja Katolicka, grupy maryjne, róże różańcowe, grupy Serca Jezusowego, wspólnoty ministrantów i lektorów (Królikowski M., 2012, s. 136–137). Przy doborze narzędzi ewangelizacyjnych trzeba te zależności uwzględniać. Nie wydaje się bowiem możliwe, aby wszyscy członkowie parafii terytorialnej weszli do ruchów, stowarzyszeń i wspólnot, a także mało prawdopodobne jest, aby wszystkie możliwe ruchy i wspólnoty weszły do parafii. Należy tak dobrać narzędzia ewangelizacji, aby nie zapomnieć o parafianach niezrzeszonych w ruchach i wspólnotach.

4. Adresaci nowej ewangelizacji w Polsce

Chcąc w sposób właściwy dobrać narzędzia ewangelizacyjne, trzeba uwzględnić kontekst „zewnątrkościelny” i „wewnątrzkościelny”, ale także przyjrzeć się adresatom nowej ewangelizacji w Polsce. Pomocą w tym zakresie może posłużyć raport CBOS z 2021 r. Na jego podstawie można nieco rozeznaczyć, jaki jest stan ducha polskiego społeczeństwa i uchwycić niepokojące trendy (Grabowska M., online, dostęp: 23.02.2023). Według raportu „Religijność młodych na tle ogółu społeczeństwa” w okresie 1992–2021, czyli w ciągu trzydziestu lat, odsetki deklaracji wiary, choć spadają, utrzy-

mują się na bardzo wysokim poziomie: w marcu 1992 r. wierzący oraz głęboko wierzący stanowili łącznie 94% ogółu badanych, a w sierpniu 2021 r. – 87,4%. Powoli rośnie jednak odsetek niewierzących, który w 2021 r. wyniósł łącznie 12,5% (Grabowska M., online, dostęp: 23.02.2023, s. 2–3).

Według raportu CBOS „zmiany i rozmaite wydarzenia, które miały miejsce w ciągu ostatnich 30 lat – prawie wcale nie dotknęły wiary religijnej starszych grup wiekowych – są to osoby, które wkraczały w dorosłość po 1989 r. Natomiast od końca lat 90., a wyraźniej od początku XXI wieku, coś się dzieje z wiarą religijną młodszych, a zwłaszcza najmłodszych roczników. Ta najmłodsza Polska jest już niemal w jednej trzeciej niewierząca” (Grabowska M., online, dostęp: 23.02.2023, s. 13). Ponadto bardzo niepokojące jest to, że od maja 2020 r. notujemy przyspieszenie procesu zarzucania praktyk religijnych. Ten proces jest we wszystkich grupach wiekowych wyraźny, natomiast w przedziale wiekowym między 18–41. rokiem życia jest bardzo gwałtowny – mówi się już o pewnej fali apostazji, która wzbiera w Kościele (Grabowska M., online, dostęp: 23.02.2023, s. 6).

Z całą pewnością można zatem stwierdzić, że w społeczeństwie polskim następuje spadek poziomu wiary religijnej i jeszcze szybszy spadek poziomu praktykowania wiary. Najmłodsza grupa wiekowa w przedziale 18–24 jakby odeszła od „reszty” społeczeństwa, od swoich rodziców i dziadków, od edukacji religijnej w szkole, od Kościoła (Grabowska M., online, s. 16). Kto za to odpowiada? Można skupić się wokół pytań o „motory” odchodzenia najmłodszych od wiary i praktyk religijnych, jednak bardziej naglące są pytania o „hamulce”, które spowolnią, zatrzymają, a nawet odwrócą te procesy? Tymi hamulcami mogą być metody i narzędzia wykorzystywane podczas ewangelizacji.

5. Narzędzia nowej ewangelizacji Kościoła w Polsce

Uwzględniając powyższe faktory, trzeba szukać sposobów dotarcia ze Słowem Bożym do współczesnego człowieka, a zwłaszcza do młodego pokolenia. Dlatego przegląd, krótka charakterystyka i uporządkowanie narzędzi ewangelizacyjnych w kluczu duszpasterskim (tzn. pokazując najpierw te narzędzia nowej ewangelizacji, które najczęściej są wykorzystywane w ramach zwyczajnego parafialnego duszpasterstwa w Kościele w Polsce), może być inspiracją do refleksji nad skutecznością narzędzi dotychczas wykorzystywanych w ewangelizacji oraz skłaniać do dalszych poszukiwań i wdrażania w swoim środowisku tych możliwości, których potencjał nie został jeszcze należycie odkryty i wykorzystany.

„Ewangelia rodziny”

Rodzina, która uczestniczy w życiu Kościoła i świata jako „domowy Kościół” jest istotnym podmiotem nowej ewangelizacji, ponieważ na różnych polach, zwłaszcza codziennego życia, ma możliwość, aby ewangelizować (Jeżyna K., 2002, s. 312). Odkrywając swoją tożsamość w Trójcy Świętej, staje się przestrzenią, by głosić „ewangelię rodziny” poprzez realizację czterech podstawowych zadań, o których wspomina Paweł VI w *Familiaris consortio*: tworzenie wspólnoty osób, służbę życiu, uczestnictwo w życiu i posłannictwie Kościoła oraz udział w rozwoju społeczeństwa (FC 17).

W kontekście narzędzi nowej ewangelizacji na szczególną uwagę zasługuje posługa ewangelizacyjna rodziców chrześcijańskich wobec własnych dzieci. Jest ona swoista i nie do zastąpienia zwłaszcza w okresie ich dojrzenia i młodości, kiedy zdarza się, iż młodzi kontestują lub wręcz odrzucają wiarę chrześcijańską otrzymaną w pierwszych latach życia (FC 53). Przykład wiary i świadectwo miłości małżeńskiej rodziców jako pierwsze i główne narzędzie przekazywania nauki wiary i obyczajów chrześcijańskich może skutecznie uchronić dzieci przed skutkami negatywnych przykładów w życiu społecznym, a także przyczynić się do ich integralnego rozwoju (Jeżyna K., 2002, s. 322–323).

Parafialne grupy

Ważnym i niezastąpionym środowiskiem ewangelizacyjnym jest parafia. Jest ona odpowiednią przestrzenią wspólnotową, aby otworzyć się na innych, uczestniczyć w ich życiu oraz dzielić z nimi radości i smutki (Wrońska H., 2013, s. 183), dlatego małe grupy parafialne są łatwo dostępnymi narzędziami ewangelizacyjnymi.

Halina Wrońska (2013, s. 186) zauważa, że „małe grupy parafialne mają duże znaczenie szczególnie dla rozwoju religijno-moralnego młodych, służąc im pomocą w pokonaniu naturalnego kryzysu wiary, charakterystycznego dla wieku dorastania. Młodzi szukają potwierdzenia postawy wiary nie tylko w środowisku ludzi dorosłych, ale przede wszystkim w grupie rówieśniczej”. W grupach parafialnych łatwiej dojrzewa się w wierze, ponieważ udzielana jest bezpośrednia pomoc ze strony całej wspólnoty. Osoby mogą dzielić się własnym doświadczeniem, przekazywać świadectwo wiary oraz przezwyciężać indywidualizm. Partycypacja w życiu religijnym małej grupy jest najbardziej owocnym i twórczym przejawem obecności w Kościele. Jednocześnie przygotowuje do aktywnej obecności w Kościele i odpowiedzialności za dzieło ewangelizacji (Wrońska H., 2013, s. 188).

Duszpasterstwo sakramentalne

Uwzględniając kontekst, w jakim Kościół w Polsce prowadzi ewangelizację, należy zauważyć, że zasadniczo jest ona skupiona wokół sakramentów. Mają one nadal centralne znaczenie w duszpasterstwie (Robert Skrzypczak, 2012, s. 65). Dlatego cennym narzędziem ewangelizacyjnym mogą być kazania, homilie i katechezy przy okazji udzielania sakramentów świętych. „Katecheza z natury swej jest związana z całym sprawowaniem liturgii i sakramentów, gdyż właśnie w sakramentach, a zwłaszcza w Eucharystii, Jezus Chrystus działa najpełniej w celu przemiany człowieka” (CT 23).

Katecheza przedchrzcielna, spotkania z rodzicami przed Pierwszą Komunią Świętą ich dzieci, czy też katechezy przygotowujące do sakramentu Bierzmowania odbywające się przy parafii, mogą być okazją, aby ożywić wiarę w rodzicach. Ponadto w wielu miejscach stało się zwyczajem, aby przy takich okazjach jak chrzty, śluby, pogrzeby, rodzinne rocznice itp. spotykać się na Mszy Świętej (FC 57). Dlatego głoszenie homilii nie tylko w niedzielę i święta obowiązkowe, ale także podczas rodzinnych uroczystości, może być przestrzenią do ewangelizacji tych, którzy zostali zaproszeni z powodów rodzinnych na te celebracje, a zaprzestali już praktykowanie wiary (CT 48).

Rekolekcje i misje ewangelizacyjne w parafiach

Poprowadzone w duchu nowej ewangelizacji rekolekcje adwentowe, rekolekcje wielkopostne, a zwłaszcza misje święte są sprawdzonymi narzędziami, dzięki którym można dotrzeć do wszystkich parafii w Polsce. Dlatego Jan Paweł II w adhortacji *Catechesi tradendae* w sposób pozytywny odniósł się do tej formy ewangelizacji, polecając, aby je przywrócić i odnowić, bowiem „są niezastąpione dla okresowej odnowy życia chrześcijańskiego” (CT 47). Przepowiadanie w duchu nowej ewangelizacji oparte jest zazwyczaj na świadectwach, nie ma charakteru autorytarnego czy moralizatorskich pouczeń, natomiast ma prowadzić do poznania Chrystusa i Jego miłości, z której mają wypływać dobre czyny w codziennym życiu (Offmański A., 2014, s. 95–96).

Lekcja religii w szkole

Kościół jest świadomy wiary współczesnych adresatów lekcji religii oraz ich nowych kryzysów, dlatego z pomocą Ducha Świętego stara się odważnie wyjść im naprzeciw, wczuwając się w ich potrzeby oraz wybierając właściwe drogi naśladowania Chrystusa (Kochel J., 2007, s. 213). Nauka religii w szkole, która w swej istocie zawiera także „pierwsze głoszenie Ewan-

geli, czyli misyjne przepowiadanie przez kerygmat dla wzbudzenia wiary” (CT 18), może być zatem potraktowana jako narzędzie ewangelizacyjne, które swoim zasięgiem obejmuje nie tylko uczniów, ale także nauczycieli.

Idąc dzisiaj do szkoły na lekcję religii, trzeba być gotowym na spotkanie z uczniami niewierzącymi, wątpiącymi, zbuntowanymi czy nawet agresywnymi. Podobne osoby spotyka się w pokoju nauczycielskim (Grabowska M., online 23.02.2023, s. 13). Dlatego katecheta podczas lekcji religii ma szansę, aby na podstawie osobistego świadectwa i głoszonego kerygmatu wprowadzić słuchaczy w osobistą relację z Bogiem (Offmański A., 2014, s. 79) oraz aby przełamać pewne stereotypy i uprzedzenia do Kościoła i duchowieństwa.

Odwiedziny duszpasterskie zwane „kolędą”

Zwyczaj odwiedzania przez duchownych swoich parafian w ich domach w okresie Bożego Narodzenia jest mocno zakorzeniony w polskiej tradycji. W czasie kolędy duszpasterz spotyka się przede wszystkim z wierzącymi i praktykującymi, bo to oni zapraszają do swoich domów i mieszkań. Jednak zdarza się, że otwierają drzwi również osoby dystansujące się od Kościoła. Postępując w zgodzie z założeniami nowej ewangelizacji, takich ludzi nie można omijać, bowiem spotkanie z osobami poszukującymi sensu życia stanowi przestrzeń do wzbudzenia lub wzmocnienia ich wiary (VS 2). Wizyta duszpasterska może być zatem narzędziem nowej ewangelizacji i nową okazją „aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom tych, którzy nie akceptują w pełni wiary katolickiej, ale z dobrą wolą szukają odpowiedzi wyczerpującej i autentycznej na pytania, które ich głęboko nurtują” (RFIS 121).

Kursy Alpha

Jednym z narzędzi, wypracowanym w Kościele anglikańskim, ale owocnie służącym dziełu ewangelizacji w Kościele katolickim w Polsce, stał się Kurs Alpha. Jest to cykl kilkunastu spotkań, które odbywają się co tydzień. Każda sesja zaczyna się od poczęstunku, co jest okazją do poznania innych w swojej grupie. Następnie ma miejsce krótki wykład i czas na dyskusję, podczas której każdy może zadawać pytania i dzielić się swoimi opiniami z resztą swojej małej grupy (Alpha w kontekście katolickim, online 23.02.2023).

Misją Alpha jest wyposażanie lokalnej społeczności Kościoła w narzędzia służące do nawiązywania i pogłębiania więzi z Jezusem. Alpha to wiele konkretnych propozycji, które mogą ożywić wiarę w parafii, są to np. kursy dla narzeczonych, dla małżonków, dla rodziców dzieci w wieku do 10. roku życia czy kursy dla rodziców nastolatków (Alpha w kontekście katolickim, online 23.02.2023).

Szkoły Nowej Ewangelizacji i ich narzędzia

Jako inicjatora Katolickich Kerygmatycznych Szkół Nowej Ewangelizacji (SNE) wskazuje się świeckiego katolika José H. Prado Floresa z Guadaluajary w Meksyku. Szkoły te tworzą specyficzny obszar współpracy ich członków na całym świecie, wyróżniających się tą samą wizją, strategią i formacją (Widenka M., 2010, s. 257). Tych Szkół Nowej Ewangelizacji w Polsce jest kilkadziesiąt (Wykaz SNE w Polsce, online 23.02.2023). Na przestrzeni lat opracowały one własne narzędzia ewangelizacyjne: są to najczęściej autorskie kursy, rekolekcje, warsztaty, seminaria odnowy wiary, a także inne inicjatywy (koncerty, spotkania, akcje ewangelizacyjne). Głównym celem tych szkół jest głoszenie kerygmatu, tak aby każdy uczestnik mógł przeżyć osobiste spotkanie z Jezusem, a także ich celem jest formacja ewangelizatorów (Widenka M., 2010, s. 259).

Media publiczne

Ogólnie dostępne media, takie jak radio i telewizja, docierają z treściami do ogromnej rzeszy ludzi wierzących i niewierzących. Mogą one być narzędziem ideologicznej i politycznej manipulacji, a jednocześnie, jeśli przyczyniają się do rozwoju człowieka w duchu humanizmu chrześcijańskiego, są skutecznym narzędziem nowej ewangelizacji (CV 73). Dzięki mediom możliwa jest nie tylko wspólna modlitwa i słuchanie Słowa Bożego, ale też odkrycie wartości wiary i wspólnoty Kościoła⁴. W ten sposób media, będąc w służbie ewangelizacji, „mogą skutecznie pomagać w pogłębianiu jedności rodziny ludzkiej oraz etosu społeczeństw, gdy stają się narzędziami promocji powszechnego udziału we wspólnym poszukiwaniu tego, co słuszne” (CV 73).

Filmy i seriale o tematyce chrześcijańskiej to uniwersalne i dostępne dla wszystkich narzędzie ewangelizacyjne. Wykorzystywane w odpowiedni sposób, umożliwiają przekaz Ewangelii i jednocześnie pobudzają do myślenia. Filmy religijne to przede wszystkim źródło wartości moralnych, które mogą stać się inspiracją do szukania rozwiązań i właściwej drogi w życiu. Często stawia się w nich trudne pytania, ale to zmusza do głębokiej refleksji i walki ze swoimi słabościami⁵.

⁴ Wśród mediów w Polsce, które realizują misję ewangelizacyjną, jest np. radio i telewizja Trwam, a także diecezjalne rozgłośnie radiowe. Również w ramówkach mediów publicznych są programy, które umożliwiają, skuteczny przekaz orędzia chrześcijańskiego, np. Studio Raban – dla młodzieży, program Między Ziemią a Niebem, w którym przekazuje się najświeższe informacje z życia Kościoła w Polsce i na świecie. Jest on emitowany w każdą niedzielę na antenie TVP1, a w trakcie programu jest transmitowany Anioł Pański z Papieżem.

⁵ W ostatnich latach pojawiło się kilka polskich wartościowych produkcji np. film o bł. Karolinie Kózkówniej „Karolina”, „Zerwany Kłos” lub film „Powołany” ukazujący moc kapłaństwa.

Internet

Jednym z jego atutów jest możliwość posługiwania się wielością „tekstów”. Słowo pisane, film, nagrania audio, zdjęcia, interaktywne mapy, transmisje live, dźwięk – dają niezmierzone możliwości uatrakcyjnienia przekazu i ewangelizacji (Szczepaniak M., 2011, s. 166)⁶. Systematycznie aktualizowana strona www, ubogacona przez multimedia, w tym krótkie filmy relacjonujące wydarzenia, promujące działania instytucji, zdjęcia z wydarzeń, infografiki ukazujące korzystne dla instytucji fakty, liczby i inne dane może stanowić przestrzeń do szeroko rozumianej infoewangelizacji (Przybysz M., 2015, s. 325).

Pandemia ukazała, że strona www jest ważnym źródłem informacji instytucjonalnej, lokalnej, wiarygodnej, wzbudzającej zaufanie. Wiele parafii zainwestowało w stworzenie profesjonalnych stron internetowych z możliwością oglądania na żywo transmisji nabożeństw. Dzięki internetowi, mimo znacznego nieraz oddalenia, wierni mogli „uczestniczyć” w wydarzeniach wspólnoty, słuchać Słowa Bożego z parafii, z którą są związani.

Social Media – Facebook, Instagram, TikTok, Twitter itp.

Media społecznościowe to nie tylko fenomen świata wirtualnego, ale to rzeczywistość, w której realnie żyje współczesny człowiek. „Są one zbiorem relacji, zachowań, uczuć, empirii oraz interakcji pomiędzy użytkownikami, gdzie za pomocą zaawansowanych narzędzi komunikacji następuje wielokierunkowa komunikacja wymiany informacji, idei i doświadczeń” (Chmielewski M., 2014, s. 216). Dlatego jak zauważył Benedykt XVI (Portale społecznościowe, online 23.02.2023) w jednym ze swoich orędzi „social media jako nowa ‘agora’, czyli otwarta przestrzeń publiczna, w której ludzie dzielą się swoimi pomysłami, informacjami, opiniami i gdzie mogą również powstawać nowe więzi i formy wspólnoty, stały się niezwykle ważnym miejscem głoszenia Dobrej Nowiny”⁷.

Pojawił się także z polskim lektorem serial przybliżający postać Jezusa – „The Chosen”, który na świecie obejrzało ponad 230 mln ludzi. Świadcstwa osób, które dzięki temu serialowi doświadczyły ożywienia wiary, a nawet nawrócenia z ateizmu potwierdzają, że jest to bardzo skuteczne narzędzie ewangelizacyjne. Za pośrednictwem portalu Katoflix.pl można mieć dostęp do całej bazy filmów przeznaczonych dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

⁶ Rozwój katolickich serwisów internetowych, takich jak: Agappe.pl, Misyjne.pl, Aleteia.pl, ukazuje jak szeroki jest zakres możliwości publikacji treści poprzez stronę internetową.

⁷ Na przykład strona na Facebooku „Teobańkologia”, gdzie ks. Teodor Sawielewicz prowadzi modlitwy online skupia ponad 300-tysięczną społeczność. Inny kapłan ks. Sebastian Picur ewangelizuje przez TikToka, jego profil obserwuje ponad 700 tys. osób, z tego zdecydowana większość to ludzie młodzi.

Reklama – Billboard, plakat, ulotka

Oprócz mediów „tradycyjnych” i internetu w ewangelizacyjnej misji Kościoła coraz częściej dostrzega się również reklamę jako jeden z najbardziej sugestywnych środków wyrazu⁸. W dzisiejszym społeczeństwie reklama wywiera głęboki wpływ na to, w jaki sposób ludzie patrzą na życie, na świat i na siebie samych, zwłaszcza zaś kształtuje ich wartości oraz kryteria ocen i zachowań (Stępnia K., 2019, s. 194–195). Może ona stanowić skuteczne narzędzie ewangelizacyjne i mieć „korzystny wpływ na życie moralne i religijne, gdy zawiera treści skłaniające ludzi do czynienia dobra” (Stępnia K., 2019, s. 196). Dobrze przygotowany plakat lub ulotka umieszczone w parafialnej gablocie, w mediach społecznościowych, mogą zachęcić, aby przyjść na spotkanie lub nabożeństwo.

Ubogie środki ewangelizacyjne

W dziele codziennej ewangelizacji swojego środowiska wielką wartość posiadają tzw. ubogie środki. Może to być podarowana komuś na ulicy, w szkole lub w pracy karteczka ze Słowem Bożym, obrazek ze świętym, różaniec, medalik itp., a więc drobne elementy, które pomogą zainicjować rozmowę, stworzyć przestrzeń, aby ewangelizator mógł podzielić się świadectwem i mógł wygłosić kerygmat. Te ubogie środki zazwyczaj są łatwo dostępne i proste w formie, a jednocześnie są skuteczne.

* * *

W niniejszym artykule nie przedstawiono wszystkich sposobów, które umożliwiają dotarcie do współczesnego człowieka, jednak można wykazać, że mimo trudnych warunków społeczno-kulturowych i różnorodnych wyzwań cywilizacyjnych Kościoł w Polsce dysponuje ogromnym potencjałem ewangelizacyjnym, który już jest wykorzystywany w duszpasterstwie.

Należy pamiętać, że same narzędzia nowej ewangelizacji nie rozwiążą problemu odchodzenia od wiary i Kościoła, zwłaszcza młodego pokolenia. Wydaje się, że aby nieco zatrzymać czy spowolnić ten proces i odwrócić niebezpieczne trendy potrzebujemy pełnych pasji głosicieli Ewangelii, którzy będą chcieli z tych ogólnie dostępnych narzędzi skorzystać. Każde

⁸ W 2022 ro. w różnych częściach Polski fundacja Nasze Dzieci przeprowadziła kampanię ewangelizacyjną, wykorzystując billboardy z hasłami „Jezu, Ufam Tobie!”, lub o tematyce rodzinnej: „Kochajcie się mamó i tato”. Wykorzystując potęgę reklamy, w tym samym roku na polskich ulicach pojawił się mały bus, tzw. Ewangelibus, czyli mobilna rozmównica, słuchalnica i ambona. Pomysłodawcą tego projektu jest ks. Łukasz Plata, który wraz z zespołem młodych osób ewangelizuje w parafiach. Prowadzą oni także stronę internetową Ewangelibus.pl, gdzie zamieszczają relacje z wyjazdów, planują trasy i przyjmują zaproszenia do nowych miejsc.

z przedstawionych narzędzi jest zatem warte poznawania, promowania i wprowadzenia w praktykę nowej ewangelizacji. Należy jednak pamiętać, że mają one prowadzić do bezpośredniego spotkania z drugim człowiekiem, z duszpasterzem, wspólnotą Kościoła, a przede wszystkim z Jezusem Chrystusem. Jak bowiem zauważył Krzysztof Jeżyna, „tak naprawdę dzieło nowej ewangelizacji dokonuje się wówczas, kiedy wychodzi od człowieka jako osoby i dociera do człowieka jako osoby” (Jeżyna K., 2002, s. 364).

Warto zatem pamiętać, aby przy doborze odpowiednich narzędzi ewangelizacyjnych brać pod uwagę kontekst, w którym ewangelizujemy oraz adresatów. Ważne jest, by ich zastosowanie nie budziło sensacyjności i zamętu w Kościele, ale by rozpałały w każdym wiare, budziły nadzieję, a nade wszystko miłość do Pana Boga, do Kościoła i do drugiego człowieka.

BIBLIOGRAFIA

- Alpha w kontekście katolickim*, <https://polska.alpha.org/catholic-context/about> (23.02.2023).
- Benedykt XVI, 2009, Encyklika *Caritas in veritate*, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów.
- Benedykt XVI, *Priorytetem jest odnowa wiary – Przemówienie do uczestników zgromadzenia plenarnego Kongregacji Nauki Wiary*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/prze-mowienia/kdwiary_27012012.html (23.02.2023).
- Benedykt XVI, *Portale społecznościowe: bramy prawdy i wiary, nowe miejsca ewangelizacji, Orędzie na 47. Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu*, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/messages/communications/documents/hf_ben-xvi_mes_20130124_47th-world-communications-day.html (23.02.2023).
- Chmielewski Mirosław, 2014, *Media społecznościowe jako narzędzia nowej ewangelizacji*, Świat i Słowo, nr 12, s. 213–230.
- Fukuyama Francis, 2000, *Wielki wstrząs*, Wydawnictwo Politeja, Warszawa.
- Grabowska Mirosława, *Religijność młodych na tle ogółu społeczeństwa. Komunikat z badań CBOS*, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_144_21.PDF (23.02.2023).
- Jan Paweł II, 1996, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Wydawnictwo M, Kraków, s. 1–64.
- Jan Paweł II, 1996, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, Wydawnictwo M, Kraków, s. 269–377.
- Jan Paweł II, 1981, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Jan Paweł II, 1992, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Jan Paweł II, 1993, Encyklika *Veritatis splendor*, Libreria Editrice Vaticana, Watykan.
- Jan Paweł II, 1979, *Homilia podczas Mszy świętej w sanktuarium Krzyża Świętego w Mogile-Nowej Hucie (9.06.1979)*, w: *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań–Warszawa, s. 191–196.
- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/apost_letters/2001/documents/hf_jp-ii_apl_20010106_novo-millennio-ineunte.html (23.02.2023).

- Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/tertio.html (23.02.2023).
- Jan Paweł II, 1987, *Nasza Ojczyzna i cała chrześcijańska Europa wciąż potrzebuje nowej ewangelizacji. Homilia podczas Mszy Świętej na zakończenie Kongresu Eucharystycznego (Warszawa, 14.06.1987)*, w: Jan Paweł II, *Odwagi! Ja jestem, nie bójcie się. III podróż apostolska do Polski (8–14.06.1987)*, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań, s. 170–175.
- Jan Paweł II, 1995, *Przekroczyć próg nadziei*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin.
- Jan Paweł II, 1996, Encyklika *Redemptoris missio*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. I, Wydawnictwo M, Kraków, s. 379–460.
- Jeżyna Krzysztof, 2002, *Moralne przesłanie nowej ewangelizacji. Wezwanie do odnowy Kościoła i świata*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Kochel Jan, 2007, *Propozycja koncepcji katechetyki o charakterze ewangelizacyjnym*, w: Andrzej Kiciński (red.), *Katechetyka i katecheza u progu XXI wieku*, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań, s. 201–218.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa, 2017, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań.
- Królikowski Marian, 2012, *Nowa ewangelizacja: wizja dla Kościoła na dziś i na jutro*, Sympozjum, nr 16, s. 121–139.
- Michalik Andrzej, 1997, *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro. Część II. Wybrane zagadnienia duszpasterskie*, Wydawnictwo Biblos, Tarnów.
- Offmański Andrzej, 2014, *Nowa ewangelizacja w służbie wiary*, Colloquia Theologica Ottoniana, nr 1, s. 75–100.
- Paweł VI, 1976, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, Acta Apostolicae Sedis, nr 68, s. 5–76.
- Prado Flores José H., 2013, *Nowi ewangelizatorzy dla nowej ewangelizacji*, tłum. Bronisław Jakubowski, Wydawnictwo Święty Wojciech, Poznań.
- Przybysz Monika, 2015, *Nowe życie w Chrystusie w nowej ewangelizacji w mediach*, Wrocławski Przegląd Teologiczny, t. 2, nr 23, s. 311–328.
- Rey Dominique, 2014, *Parafio obudź się. Wyzwania nowej ewangelizacji*, tłum. Katarzyna Czaplicka, Wydawnictwo Przystanek Jezus, Gubin.
- Skrzypczak Robert, 2012, *Nowa ewangelizacja. Kwestia misji albo dymisji Kościoła*, Teologiczne Studia Siedleckie, nr 9, s. 59–71.
- Stępiak Krzysztof, 2019, *Reklama religijna a nowa ewangelizacja. Wyzwania i możliwości*, Łódzkie Studia Teologiczne, nr 28, s. 191–206.
- Stuła-Topolska Małgorzata, 2011, *Jeśli nie my, to kamienie wołać będą!*, Wydawnictwo Pomoc, Częstochowa.
- Szczepaniak Maciej, 2011, *Strona internetowa parafii narzędziem nowej ewangelizacji*, Teologia Praktyczna, nr 12, s. 149–168.
- Szmulewicz Henryk, 2007, *„Obojętność religijna” drogą donikąd. Stanowczy głos Magisterium Kościoła i teologów*, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków.
- Tyrała Radosław, 2009, *W co wierzą polscy niewierzący*, Wiąż, nr 5–6, s. 5–16.
- Widenka Marek, 2010, *Fenomen Katolickich Kerygmatycznych Szkół Nowej Ewangelizacji*, Studia Pastoralne, nr 6, s. 257–287.
- Wrońska Halina, 2013, *Znaczenie ewangelizacyjne małych grup parafialnych*, w: Paweł Mąkosa (red.), *Nowa ewangelizacja w nowej katechezie*, Wydawnictwo i Drukarnia Diecezji Rzeszowskiej, Rzeszów, s. 183–191.
- Wykaz SNE w Polsce, <https://sne.pl/pl/4424/0/wszystkie-sne-w-polsce.html> (23.02.2023).
- Zborowski Michał, 2020, *Siedem cech charakteryzujących nową ewangelizację*, Annales Missiologici Posnanienses, nr 25, s. 57–69.

Wykaz skrótów

- ChL – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici* (30.12.1988)
CT – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* (16.10.1979)
CV – Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Caritas in veritate* (29.06.2009)
EG – Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* (24.11.2013)
EN – Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi* (8.12.1975)
FC – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio* (22.11.1981)
NMI – Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (6.01.2001)
PDV – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* (25.03.1992)
RFIS – Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (8.12.2016)
RM – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio* (7.12.1990)
TMA – Jan Paweł II, List apostolski *Tertio millennio adveniente* (10.11.1994)
VS – Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor* (6.08.1993)

